

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи геополітики

Освітня програма «Управління міжнародним бізнесом»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Галузь знань 07 «Управління і адміністрування»

Затверджено на
засіданні кафедри
міжнародних економічних
відносин
Протокол № 5 від «22» грудня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу
6. Ресурсне забезпечення
7. Контактна інформація
8. Політика навчальної дисципліни

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Основи геополітики
Освітня програма	Управління міжнародним бізнесом
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	073 Менеджмент
Галузь знань	07 Управління і адміністрування
Освітній рівень	бакалавр
Статус дисципліни	вибіркова дисципліна
Курс / семестр	2/3
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Практичні заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/

2. Опис дисципліни

Мета та цілі дисципліни

Мета навчальної дисципліни : засвоєння специфічних понять і концепцій, які використовує світова геополітична наука у вивченні політичних взаємодій на міжнародній арені, ознайомлення студентів з прикладним використанням виробленого геополітикою фундаментального знання для аналізу новітніх процесів.

Для оволодіння навчальною дисципліною **вивчаються** об'єктно-предметне поле геополітики; історичні етапи формування геополітики, її основні школи, течії і парадигми; концептуальні засади дослідження геополітики; характеристики основних методів геополітичного аналізу; категоріально-понятійний апарат.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни “Основи геополітики” є :

- удосконалення фахової підготовки здобувачів відповідно із сучасними вимогами щодо рівня компетенції в галузі міжнародних відносин;
- осягнення сутності геополітичних, геостратегічних і гео економічних відносин світових держав;
- засвоєння системних знань щодо основних напрямків взаємовідносин України з іншими країнами світу, зовнішньої політики держави, ефективної реалізації курсу України на тіснішу інтеграцію до європейських та світових міжнародно-правових цивілізаційних структур;
- розвиток сучасного рівня мислення (творчого, критичного й аналітичного) на прикладах всебічного розгляду та оцінювання національних інтересів України, зміцнення її міжнародного впливу з метою формування в студентів умінь більш реально оцінювати проблеми і можливості міжнародного становища і престижу України задля реалізації політичного потенціалу і формування в них здібностей вирішувати поточні та перспективні міжнародні проблеми нашої держави.

Компетентності

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН 2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

3. Структура дисципліни

№ з/п	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	<p>Тема 1. Геополітика як наука, ідеологія та навчальна дисципліна</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Засвоїти сутність поняття “геополітика”. • Розглянути основні підходи до формування геополітики як науки. • Засвоїти об’єкт, предмет, головні завдання геополітики. • Вивчити основні закони та функції геополітики. • Проаналізувати джерела дослідження геополітики як науки. • Ознайомитися з основними методами геополітичних досліджень. • Ознайомитися з метою, завданнями, структурою та джерелами вивчення основ геополітики як навчальної дисципліни. 	<ul style="list-style-type: none"> • Тести, • Контрольні запитання, • Кейси, • Завдання для індивідуальної роботи, • Завдання для самостійної роботи
2.	<p>Тема 2. Поняття про геостратегію. Війна і мир у світовій політиці</p>	<ul style="list-style-type: none"> • З’ясувати поняття геостратегії, її типи. • Охарактеризувати функції збройних сил в традиційній системі міжнародних відносин. • Проаналізувати явища війни і миру як засоби утвердження, збереження і перерозподілу влади у сфері міжнародних відносин. • Охарактеризувати локальні і регіональні війни в сучасному світі, їхнє політичне значення та роль у світовій політиці. • З’ясувати причини, хід та геополітичні перспективи й наслідки російсько-української війни 2014 – 2023 років. 	<ul style="list-style-type: none"> • Тести, • Контрольні запитання, • Кейси, • Завдання для індивідуальної роботи, • Завдання для самостійної роботи
3.	<p>Тема 3. Проблема інтервенції, її геополітичні передумови та наслідки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • З’ясувати суть поняття “інтервенція”, її головні ознаки та види. • Проаналізувати спроби викорінення інтервенційної практики як інструмента зовнішньої політики держав у міжвоєнний період (1919-1939 рр.). • Визначити особливості неінтервенції після Другої світової війни та засади невтручання у внутрішні справи держав у межах двох ворогуючих блоків. 	<ul style="list-style-type: none"> • Тести, • Контрольні запитання, • Кейси, • Завдання для індивідуальної роботи, • Завдання для самостійної роботи

		<ul style="list-style-type: none"> З'ясувати сутність міжнародного тероризму і поширення нелегітимних форм застосування насильства у світовій політиці. 	
4	Тема 4. Документарні і Проблеми формування сучасної геополітичної картини світу	<ul style="list-style-type: none"> З'ясувати поняття та складові світового порядку. Знати основні концептуальні моделі формування зовнішньої політики (мондіалізму, модель нового світового порядку З. Бжезінського. Концепція нового світового порядку Г. Кіссінджера). Проаналізувати взаємовплив політичних рішень і світової політики, сутність “теоріїх циклів” у міжнародних відносинах. 	<ul style="list-style-type: none"> Тести, Контрольні запитання, Кейси, Завдання для індивідуальної роботи, Завдання для самостійної роботи
5	Тема 5. Геополітичні проблеми безпеки та стабільності у світі	<ul style="list-style-type: none"> З'ясувати суть поняття “національна безпека” як складової національного інтересу держави. Розуміти співвідношення національної, міжнародної і глобальної безпеки. Проаналізувати зміст територіальних суперечок, територіальної експансії, окупації та гуманітарної інтервенції. Знати суть поняття “колективна безпека”, умови, необхідні для її створення, проблеми, що виникають на шляху її реалізації. Розуміти поняття “міжнародна стабільність”, її види та шляхи досягнення. 	<ul style="list-style-type: none"> Тести, Контрольні запитання, Кейси, Завдання для індивідуальної роботи, Завдання для самостійної роботи
6	Тема 6. Геополітичні аспекти національного інтересу і національної безпеки України	<ul style="list-style-type: none"> Проаналізувати геополітичні аспекти становлення незалежної України, еволюції української геостратегії від багатовекторності до євроінтеграції. Розуміти національні інтереси України. Знати правові акти, якими визначені : фундаментальні національні інтереси України та основні засади зовнішньої політики України. Розуміти роль українського вектора в системі міжнародних геополітичних відносин. 	<ul style="list-style-type: none"> Тести, Контрольні запитання, Кейси, Завдання для індивідуальної роботи, Завдання для самостійної роботи

4. Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Семінарські заняття	40
Бали за теми, винесені на лекційні заняття	30
Бали за індивідуальну роботу	20
Бали за самостійне опрацювання додаткової літератури	10
Максимальна кількість балів	100

5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу

Робота на парах	Оцінка за контрольну роботу	Оцінка за індивідуальну роботу	Оцінка за самостійну роботу	Разом
40	30	20	10	100
• Оцінювання відповідей студентів на практичних заняттях відбувається за 100 бальною шкалою				

Поточний контроль з дисципліни «Основи геополітики» відбувається шляхом перевірки засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять, підготовки індивідуальної роботи та контролю самостійного опрацьованої додаткової літератури.

Перевірка засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей (в тому числі у формі презентацій), коротких письмових / тестових робіт. За опрацювання тем, визначених для семінарських занять студент може отримати максимум 40 балів. Відповідна форма активності студентів оцінюється за стобальною системою. У кінці семестру сума всіх оцінок ділиться на кількість оцінок, далі вона ділиться на 10 та множиться на 4.

Контроль засвоєння знань та навичок, що базуються на лекційному матеріалі, здійснюється шляхом написання студентами контрольної роботи (у розгорнутій та/або тестовій формі). За опрацювання тем, визначених для семінарських занять, студент може отримати максимум 30 балів.

Навики роботи із науковою літературою, вміння аналізувати знайдені матеріали, робити висновки та узагальнення студенти реалізують шляхом написання індивідуальних робіт. Індивідуальна робота оцінюється максимум у 20 балів.

Студентам також пропонується самостійне опрацювання наукових джерел, які є знаковими для відповідної дисципліни. Контроль засвоєння відповідних знань здійснюється у тестовій формі та максимум оцінюється у 10 балів.

Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок за поточний контроль знань.

Критерії поточного оцінювання:

Відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету

ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) та Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 5) (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями:

- «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

- «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

- «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

- «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа (відеофайли, карти, рисунки, схеми)
-----------------------------------	---

Рекомендована література

Джерела

Бжезінський Збігнев. Велика шахівниця = The Grand Chessboard : Американська першість та її стратегічні імперативи.. З англ. пер. О. Фешовець. Львів; Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. 236 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf

Бжезінський Збігнев. Вибір: світове панування чи світове лідерство. Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2006. 203 с.

Історія і теорія світових цивілізацій: підручник / І. В. Довжук, В. Б. Попов, А. І. Атоян та ін.; Під заг. ред. І. В. Довжука. Луганськ: вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2012. 1088 с.

Кіссінджер Г. Дипломатія [пер. з англ. М. Гоцанюк, В. Горбатько]. Київ : КМ-Букс, 2018. 864 с.

Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Г. Друзенка та С. Друзенко, за заг. ред. Г. Друзенка. Київ : “К.І.С.”, 2010. 536 с. URL: <https://cutt.ly/gVA14JE>

Ратцель Фр. Политическая география. URL: <http://istfak.org.ua/load/2-1-0-219>.

Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. Т. 1 / Пер. з англ. В. Шовкуна. Київ : Основи, 1995. 614 с.; Т. 2. / Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Таращука. Київ : Основи, 1995. 406 с.

Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій? / Реферативний переклад з англ. О. Сича. Філософська і соціологічна думка. 1996. № 1-2. С. 9–29.

Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. День: щоденна укр. газета. Київ, 2014. 9 вересня (№ 166). С. 9.

Підручники та навчальні посібники

Вегеш М., Палінчак М., Петрінко В. Геополітика в постатях і термінах : підручник для студ. і асп. спец. “Політологія”. Ужгород : Гельветика, 2020. 786 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31876>

Вегеш М., Петрінко В. Геополітична енциклопедія; МОН України, ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, Ф-т суспіл. наук, Каф. політол. і держ. упр. Ужгород : Говерла, 2017. 676 с. URL: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/30877>

Гайдуков Л. Ф., Кремень В. Г., Губернський Л. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. та ін. Київ : Либідь, 2001. 621 с.

Геополітика : енциклопедія : навч. посібник / За ред. чл.-кор.НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є. М. Суліми. Рек. МОН. Київ : Знання України, 2013. 919 с.

Глобальна та національна безпека : підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Navchalniy-posibnik-GPNB.pdf>

Ресурси навчальної дисципліни

Інформація про курс розміщена на сайті дистанційного навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://d-learn.pnu.edu.ua/>

Основи геополітики та теорії цивілізації : Хрестоматія до дисципліни “Основи геополітики та теорії цивілізації” / Упорядник С. М. Дерев’янка. Івано-Франківськ : ПНУ, 2017. 22 с. URL: <https://pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d0%b1%d1%96%d0%b1%d0%bb%d1%96%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b0/>

7. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра міжнародних економічних відносин м. Івано-Франківськ, вул. Чорновола, 1, каб. 104. Тел.: +80342 75-20-27 Email: https://kmev.pnu.edu.ua/ Ст. лаборант кафедри: Грушко Оксана Сторінки в соцмережах: https://www.facebook.com/groups/2021045604705063
Викладач	 Дерев'яно Сергій Миронович доктор політичних наук, професор, кандидат історичних наук, професор кафедри політичних інститутів та процесів, професор кафедри міжнародних відносин
Контактна інформація викладача	+38(0342)75-20-27 serhii.derevianko@pnu.edu.ua

8. Політика навчальної дисципліни

Академічна добročесність	Дотримання академічної добročесності засновується на ряді положень та принципів академічної добročесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/
Пропускзанять (відпрацювання)	Можливість і порядок відпрацювання пропущених здобувачем освіти занять регламентується <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</u> (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</u> (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).
Невідповідна	Невідповідна поведінка під час заняття Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну

поведінка під час заняття	доброчесність та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до <u>Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти»</u> (затверджене наказом Міністерства України № 245 від 15.07.1996 р.).
Додаткові бали	Студент має змогу також отримати додаткові бали , пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах тематики дисципліни впродовж навчального семестру; взявши участь у науковому, освітньому чи прикладному проєкті, конференції, круглому столі, інших видах наукової активності, які відповідають профілю дисципліни; опублікувавши наукову працю, яка відповідає профілю дисципліни. Відповідно до <u>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</u> (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.). відповідні студенти можуть отримати додаткові бали на підставі рішенням кафедри міжнародних відносин.
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується <u>Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (Редакція 3)</u> (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.).

Викладач

С. М. Дерев'янку